

Lesmap bij de *Ensor en Spilliaert museumvleugel* van Mu.ZEE voor het secundair onderwijs

Beste leerkracht,

Mu.ZEE verwelkomt je graag met je klas in de nieuwe *Ensor en Spilliaert museumvleugel*. Deze lesmap is een extra ondersteuning voor de leerkracht bij het bezoek, met achtergrondinformatie om je bezoek optimaal voor te bereiden in de klas. Het bevat ook een overzicht van de leerdoelstellingen en eindtermen die aan bod komen en een literatuurlijst ter inspiratie.

De werkblaadjes bevatten vragen en informatie die bevattelijk zijn voor de drie graden van het secundair onderwijs. Een uitgebreide voorbereiding in de klas kan zorgen voor extra verdieping en daardoor meer genuanceerde antwoorden. Eventueel kan je enkele vragen weglaten, mocht je dit nodig vinden. Er zijn ook werkblaadjes voor het lager onderwijs. Mocht je de werkblaadjes van het secundair te moeilijk vinden voor je klas, kan je opteren voor die werkblaadjes.

De werkblaadjes zijn printklaar en voorzien van een sleutel: er is een versie zonder ingevulde antwoorden en een versie met ingevulde antwoorden. De ingevulde antwoorden zijn slechts een richtlijn voor de leerkrachten. Uiteraard zijn er heel wat vragen die op verschillende manieren kunnen beantwoord worden. Kunst is geen exacte wetenschap. De vragen willen de leerlingen vooral stimuleren om te kijken en na te denken.

Met de werkblaadjes kunnen de leerlingen kennis maken met:

- Het oeuvre van James Ensor en Léon Spilliaert
- Een stukje geschiedenis van Oostende
- Een aantal belangrijke kunststromingen uit de moderne kunstgeschiedenis
- De plastische beeldtaal (vorm, lijn, kleur, contrast, kadering)
- Een aantal technieken (etsen, gewassen inkt, aquarel, pastel, olieverf)
- En ze leren vooral kijken naar kunst, waardoor ze het beter kunnen waarderen

Voor een bezoek met jongeren tussen 12 en 26 jaar bedraagt de toegangsprijs slechts 1 euro per persoon! Twee leerkrachten per groep van 25 leerlingen hebben gratis toegang.

Mu.ZEE is ook aangesloten bij *dynamoOPWEG* van Canon cultuurcel. Elke school kan immers gratis met De Lijn naar culturele bestemmingen in België reizen. Voor info www.dynamo3.be.

Je kan ook kiezen voor een rondleiding met gids, eventueel met creatieve opdrachten. De kostprijs voor een rondleiding bedraagt 60 euro per groep van maximum 25 leerlingen. De contactgegevens om een rondleiding te reserveren vind je hieronder.

Veel succes en hopelijk tot binnenkort!

Team publiekswerking van Mu.ZEE

Een stukje geschiedenis van Mu.ZEE

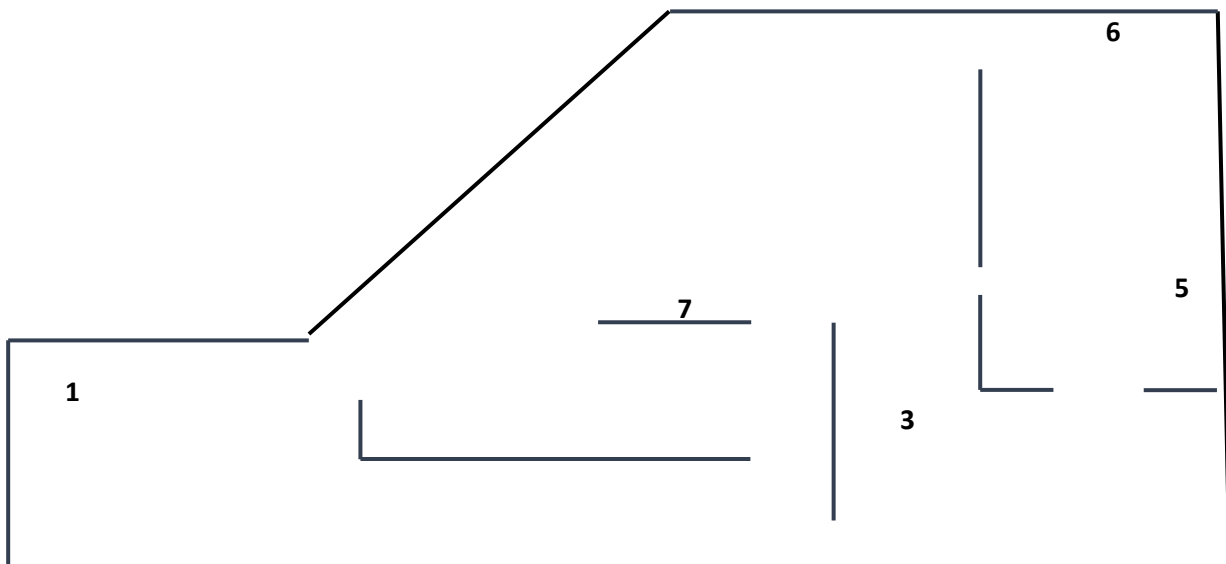
In de 'Koningin der badsteden' ligt wat verscholen in de Romestraat het kunstmuseum aan zee, kortweg Mu.ZEE genaamd. Bij het binnenkomen van de Romestraat springt de imposante glazen gevel onmiddellijk in het oog. Dit imposante modernistische gebouw door architect Gaston Eyselinck (+1953) in 1947 ontworpen in opdracht van de coöperatieve S.E.O., Spaarzaamheid Economie Oostende, deed jarenlang dienst als warenhuis en werd door de Oostendenaars 'de Coö' genoemd. Het gebouw werd intussen geklasseerd. Enkele jaren na het faillissement in 1981 kocht het provinciebestuur van West-Vlaanderen het gebouw. De verkoopruimtes werden museumruimtes toen in 1986 het Provinciaal Museum voor Moderne Kunst (PMMK) hier onderdak vond. In 2008 vond een belangrijke uitbreiding plaats met de komst van de collectie van het Oostendse Museum voor Schone Kunsten: Mu.ZEE was geboren! Mu.ZEE heeft twee satellietmusea, het Ensorhuis in Oostende en het Permekemuseum in Jabbeke

De collectie van Mu.ZEE

Het museum beschikt over een *unieke collectie Belgische kunst* van 1850 tot nu. Het bevat de collectie van het voormalige PMMK (het Provinciaal Museum voor Moderne Kunst) en van het voormalige Stedelijk Museum voor Schone Kunsten (MSK). In 2008 zijn beide musea gefusioneerd. Zo werd Mu.ZEE geboren. De hoogtepunten in de collectie van Mu.ZEE zijn de kunstwerken uit het einde van de 19e eeuw en het begin van de 20e eeuw, met name van *James Ensor*, *Léon Spilliaert* en *Constant Permeke*. De collectie omvat 3500 inventarisnummers. In de collectie kan men ook zien hoe het expressionisme tot stand komt, met werken van *Jean Brusselmans* en *Paul Joostens*. De collectie bestaat voor een derde uit aankopen. Het andere aandeel is historisch gegroeid uit schenkingen. Niet alleen grote namen uit Belgische kunstgeschiedenis zijn vertegenwoordigd, maar ook de tijdgenoten. Kunstwerken van *Luc Tuymans*, *Léon Spilliaert*, *James Ensor*, *Constant Permeke*, *Panamarenko*, *Roger Raveel*, *Georges Vantongerloo*, *Raoul De Keyser*, ... zijn er altijd te zien!

Plattegrond Ensor en Spilliaert museumvleugel

De werkblaadjes volgen de richting van het parcours van de museumvleugel.
Volg de cijfers in de juiste volgorde.

Inhoudelijke verdieping over Museumvleugel

de Ensor en Spilliaert

James Ensor (1860 – 1949) groeit op in een kleine vesting aan zee met als kloppende hart een vissershaven. Enkele decennia later wordt Léon Spilliaert (1881 – 1946) in een mondaine badstad geboren waar de beau monde uit het binnenland haar vertier zoekt in het Casino en op de brede strandpromenade flaneert. Welkom in Oostende, een stad met een boeiende maar bewogen geschiedenis waar twee grootmeesters hun thuis hebben. Hoewel Ensor en Spilliaert 'dag en nacht' van elkaar verschillen, vertoont hun oeuvre een sterke aantrekking tot het licht van Oostende, het ritme van de zee, de vissers en het strandleven.

Amper vijftien jaar is James Ensor wanneer hij met verf, penseel en stukken karton de duinen intrekt en naar de natuur schildert. Het licht fascineert hem al bij zijn eerste probeersels. Op de kunstacademie in Brussel krijgt hij bewondering voor zijn tekentalent. Zijn stijl is eerder schetsmatig, met vervagende lijnen en vormen. Na drie jaren academie beslist de kunstenaar om voortaan zijn eigen fantasie te volgen. Ensor keert voorgoed terug naar Oostende op zoek naar het licht en een uniek kleurenpalet. Toch verlaat hij Brussel niet helemaal. Regelmatig verblijft hij er en smeedt hij er warme vriendschappen die hem inspireren.

Marie Cathérine Louise Haegheman, de moeder van James Ensor, heeft een souvenirwinkel. Haar leven lang verkoopt ze bloemen, schelpen, Chinese vazen en maskers. Beeld u de zomerse drukte in, wanneer het toerisme na een eenzame winter langzaam terug op gang komt in Oostende. Voor Ensor is het een bron van verbeelding die langzaam doorsijpelt in zijn werk. Vader Léonard Spilliaert baadt een parfumzaak uit in Oostende. La Grande Parfumerie Spilliaert – Jonckheere is hofleverancier van de Koninklijke familie. Geur, naam en vorm van de flesjes ontwerpt vader Spilliaert zelf. De jonge Léon helpt hem met het vormgeven van de etiketten op de parfumsflesjes.

Léon Spilliaert is een nachtmens. De nachtelijke duisternis vergezelt hem op zijn eenzame omzwervingen in Oostende of wanneer hij – door maagpijn gekweld – in de stille kamers van zijn eigen huis doolt. Het duister doet de vormen vervagen. Spilliaert schildert en tekent de nacht, de straatverlichting en het maanlicht op de voorwerpen met een heel persoonlijke techniek, waarbij hij verschillende materialen combineert: kleurpotlood, pastel, aquarel, gouache en gewassen Oost-Indische inkt. Ze zorgen voor eindeloze schakeringen tussen licht en duister. De dwingende zoektocht naar zijn identiteit zetten hem aan om een reeks expressieve zelfportretten te maken in een heel beklemmende sfeer.

James Ensor schildert, tekent en etst talloze zelfportretten waarin zelfverheerlijking, -bevraging en -spot elkaar afwisselen. We zien een piepjonge, onzekere Ensor, een iets rijpere kunstenaar met een bloemenhoed, een oude en gerespecteerde man van adel of een liggend skelet. Een zelfportret lijkt op een masker. Noem het gezonde zelfspot, maar de talloze maskers, skeletten en fantasiefiguren die zijn kunstwerken bevolken, verraden evenzeer een sarcastische blik op de conservatieve burgerlijke samenleving. Inspiratie vindt Ensor in de souvenirwinkel van zijn familie.

In 1906 krijgt James Ensor een harmonium cadeau van Albin en Emma Lambotte, bevriende kunstverzamelaars uit Antwerpen. Het instrument krijgt vanaf 1917 een prominente plaats in het blauwe salon, vlak onder *De intrede van Christus in Brussel in 1889*. Ensor heeft altijd van muziek gehouden maar van dan af stort hij zich vol overgave op het componeren van muziek. Hij improviseert het liefst met alleen de zwarte toetsen op het klavier. De kunstenaar vraagt bevriende muzikanten om de melodieën te noteren die hij later samenvoegt tot een balletcompositie, *La Gamme d'Amour*. Het is een 'totaalkunstwerk' waarvoor hij de muziek, het scenario, de kostuums en de decors ontwerpt.

Door nieuwsgierigheid gedreven en met een drang om zijn eigen grenzen als kunstenaar af te tasten, experimenteert Léon Spilliaert met kleur, vorm, onderwerp en techniek. De kunstenaar zoekt heldere en contrastrijke kleuren in gouache, pastel en aquarel. De vormen schematiseert en vereenvoudigt hij steeds verder om het universele voorbij het dagelijkse te tonen. Spilliaerts werk springt in het oog bij Paul-Gustave Van Hecke en André De Ridder. Ze willen het promoten in hun galerie Sélection in Brussel. De kunstenaar wordt door hen als voorloper van het Vlaams Expressionisme gezien, maar Spilliaert is een vrije geest, hij gaat gewoon zijn eigen gang, los van stijl en stroming.

Eind jaren twintig staat een nieuw talent op in Oostende: Henri Storck (1907 – 1999). De jonge filmmaker dwaalt met zijn amateurcamera door de duinen, op het strand en in de haven van Oostende, volop experimenterend met het medium film. Hij bezoekt James Ensor, Léon Spilliaert en Constant Permeke regelmatig in hun atelier. Dezelfde onderwerpen als deze grootmeesters fascineren hem, alleen voegt hij er beweging en soms ook muziek aan toe. Dankzij Henri Storck en de oprichting van de 'Club du Cinéma' krijgt de cinema voet aan de grond in Oostende.

In 1930 wordt James Ensor door Oostende geëerd met een buste in de stad, een jaar nadat de kunstenaar een grote retrospectieve tentoonstelling in Brussel heeft gekregen met bijna achthonderd kunstwerken. De tentoonstelling brengt een ware kentering teweeg in de internationale waardering voor de Oostendse grootmeester. Ensor laat het zich welgevalen en maakt van zijn status gebruik om te ijveren voor een mooier Oostende. Ook Léon Spilliaert krijgt heel wat erkenning. Zijn werk wordt regelmatig in Brussel, Antwerpen en Oostende tentoongesteld en internationaal opgepikt. Oostende, de stad waar Spilliaert graag thuis komt, eert de kunstenaar postuum met een eigen monument aan het einde van de Koninklijke gaanderijen. Het is gebaseerd op *De Duizeling*.

James Ensor is nog geen dertig jaar oud wanneer hij het meesterwerk *De intrede van Christus in Brussel in 1889* schildert. Het doek is danig groot dat het jarenlang opgerold en ongezien in zijn atelier blijft liggen. Pas wanneer Ensor verhuist, wordt het opgespannen en krijgt het schilderij een centrale plaats in het blauwe salon. Het maakt een overweldigende indruk op elke bezoeker. Toch wordt het kunstwerk pas in 1929 voor het eerst tentoongesteld. Na vele omzwervingen krijgt *De Intrede* in 1987 een nieuwe thuis in het Getty Museum in Los Angeles. Het wandtapijt van *De Intrede* is een recente creatie uit 2010 maar werd wel gebaseerd op een tapijontwerp dat eigenhandig door Ensor is ingekleurd.

Eindtermen

Gemeenschappelijke stam:

- Leerlingen kunnen originele ideeën en oplossingen ontwikkelen en uitvoeren
- Leerlingen blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven
- Leerlingen kunnen schoonheid ervaren
- Leerlingen benutten leerkansen in diverse situaties
- Leerlingen zijn bereid zich aan te passen aan wisselende eisen en omstandigheden
- Leerlingen gaan alert om met media;
- Leerlingen participeren doordacht via de media aan de publieke ruimte
- Leerlingen gedragen zich respectvol

- Leerlingen nemen verantwoordelijkheid op voor het eigen handelen, in relaties met anderen en in de samenleving n relaties met anderen en in de samenleving

Eindtermen ASO

Vakgebonden eindtermen:

Aardrijkskunde

- Leerlingen kunnen kaarten en satellietbeelden aanwenden om geografische verschijnselen te onderzoeken
- Leerlingen kunnen met een voorbeeld aantonen dat een afbeelding of kaart een gecodeerde voorstelling is van de werkelijkheid
- Leerlingen kunnen met voorbeelden de erfgoed- of natuurwaarde van landschapselementen uit het verleden omschrijven en hun huidig belang duiden

Geschiedenis

- Leerlingen verruimen een aantal historische begrippen en probleemstellingen en passen deze beredeneerd in een bredere historische context.
- Leerlingen analyseren fundamentele conflicten en breuklijnen waarmee moderne samenlevingen worden geconfronteerd.
- Leerlingen doeltreffend informatie selecteren uit gevarieerd informatiemateriaal omtrent een ruim geformuleerde historische of actuele probleemstelling.
- Leerlingen zelfstandig de nodige gegevens voor het beantwoorden van een historische probleemstelling halen uit het historisch informatiemateriaal zoals beeldmateriaal, schema's, tabellen, diagrammen, kaarten, cartoons, dagboekfragmenten, reisverslagen, memoires.
- Leerlingen erkennen de maatschappelijke dynamiek van de spanning tussen het blijvende en het veranderende.

Lichamelijke opvoeding

- Leerlingen kunnen in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen.

Nederlands

- De leerlingen kunnen op beoordelend niveau via diverse media en multimediale informatiedragers luisteren naar de volgende tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek: informatieve teksten zoals verslagen van feiten en ervaringen.
- De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van: de context; de eigen voorkennis; de principes van woordvorming

- De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van hun leesdoel en tekstsoort, en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- De leerlingen zijn bereid om: te lezen; lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp; de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen; te reflecteren op inhoud en vorm van de teksten; hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren, in vraag te stellen en eventueel te herzien.
- De leerlingen zijn bereid om: te schrijven; schriftelijk informatie te verstrekken

Wiskunde

- Leerlingen kunnen voorbeelden geven van de rol van de wiskunde in de kunst.

Vakoverschrijdende eindtermen:

Technologische vorming

- Leerlingen kunnen eenvoudige ontwerpen en realisaties evalueren.
- Leerlingen kunnen De leerlingen ontwikkelen een constructief kritische houding ten aanzien van techniek, technische beroepen en ondernemingen/organisaties.

Specifieke eindtermen:

Moderne talen

- Leerlingen verkennen cultuur door middel van visuele taal zoals film, toneel, dans, reclame, videoclips, beeldend werk, websites...

Wetenschappen

- Leerlingen kunnen structuren op grond van observeerbare of experimentele gegevens identificeren en classificeren.
- Leerlingen kunnen relaties leggen tussen evoluties van systemen en structuren

Eindtermen TSO

Vakgebonden eindtermen:

Aardrijkskunde

- Leerlingen kunnen kaarten en satellietbeelden aanwenden om geografische verschijnselen te onderzoeken
- Leerlingen kunnen met een voorbeeld aantonen dat een afbeelding of kaart een gecodeerde voorstelling is van de werkelijkheid

- Leerlingen kunnen met voorbeelden de erfgoed- of natuurwaarde van landschapselementen uit het verleden omschrijven en hun huidig belang duiden

Geschiedenis

- Leerlingen verruimen een aantal historische begrippen en probleemstellingen en passen deze in in een bredere historische context.
- Leerlingen omschrijven fundamentele conflicten en breuklijnen waarmee samenlevingen worden geconfronteerd.
- Leerlingen kunnen zelfstandig de nodige gegevens voor het beantwoorden van een beperkte historische probleemstelling halen uit het historisch informatiemateriaal zoals beeldmateriaal, schema's, tabellen, diagrammen, kaarten, cartoons, dagboekfragmenten, reisverslagen, memoires.

Lichamelijke opvoeding

- Leerlingen kunnen in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen.

Nederlands

- De leerlingen kunnen op beoordelend niveau via diverse media en multimediale informatiedragers luisteren naar de volgende tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek: informatieve teksten zoals verslagen van feiten en ervaringen.
- De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van: de context; de eigen voorkennis; de principes van woordvorming
- De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van hun leesdoel en tekstsoort, en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- De leerlingen zijn bereid om: te lezen; lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp; de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen; te reflecteren op inhoud en vorm van de teksten; hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren, in vraag te stellen en eventueel te herzien.
- De leerlingen zijn bereid om: te schrijven; schriftelijk informatie te verstrekken

Wiskunde

- Leerlingen kunnen voorbeelden geven van het gebruik van wiskunde in andere vakgebieden en in de maatschappij.

Eindtermen TSO

Vakgebonden eindtermen :

Aardrijkskunde

- Leerlingen kunnen met een voorbeeld aantonen dat een afbeelding of kaart een gecodeerde voorstelling is van de werkelijkheid
- Leerlingen kunnen met voorbeelden de erfgoed- of natuurwaarde van landschapselementen uit het verleden omschrijven en hun huidig belang duiden

Geschiedenis

- Leerlingen verruimen een aantal historische begrippen en probleemstellingen en passen deze in in een bredere historische context.
- Leerlingen omschrijven fundamentele conflicten en breuklijnen waarmee samenlevingen worden geconfronteerd.
- Leerlingen kunnen zelfstandig de nodige gegevens voor het beantwoorden van een beperkte historische probleemstelling halen uit het historisch informatiemateriaal zoals beeldmateriaal, schema's, tabellen, diagrammen, kaarten, cartoons, dagboekfragmenten, reisverslagen, memoires.

Lichamelijke opvoeding

- Leerlingen kunnen in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen.

Nederlands

- De leerlingen kunnen op beoordelend niveau via diverse media en multimediale informatiedragers luisteren naar de volgende tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek: informatieve teksten zoals verslagen van feiten en ervaringen.
- De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van: de context; de eigen voorkennis; de principes van woordvorming
- De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van hun leesdoel en tekstsoort, en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- De leerlingen zijn bereid om: te lezen; lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp; de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen; te reflecteren op inhoud en vorm van de teksten; hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren, in vraag te stellen en eventueel te herzien.
- De leerlingen zijn bereid om: te schrijven; schriftelijk informatie te verstrekken

Wiskunde

- Leerlingen kunnen voorbeelden geven van het gebruik van wiskunde in andere vakgebieden en in de maatschappij.

Eindtermen BSO

Vakgebonden eindtermen:

Lichamelijke opvoeding

- Leerlingen kunnen in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen.

Project algemene vakken

- Leerlingen kunnen uit mondelinge en schriftelijke informatie de essentie halen.
- Leerlingen kunnen eenvoudige informatie schriftelijk formuleren.
- Leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.
- Leerlingen kunnen informatie uit uiteenlopend tekstmateriaal begrijpen en gebruiken.

Literatuurlijst

- Adriaens-Pannier, Anne en Nuyens, Marie – Claire. *Léon Spilliaert of de schoonheid van een wijs hart*. Antwerpen: Pandora, 1998.
- Alechinsky, Pierre et al. *Ensor*. Wommelgem: Blondé n.v, 1999.
- Bohn, Babette en James Saslow. *A Companion to Renaissance and Baroque Art*. West Sussex: John Wiley & son, 2013.
- Draguet, Michel en Adriaens-Pannier, Anne. *Léon Spilliaert, een vrije geest*. Gent: Ludion, 2006.
- Facos, Michelle. *An introduction to nineteenth century art*. New York: Routledge, 2011.
- Foster, Hal et al. *Art since 1900: Modernism, antimodernism, postmodernism*. Londen: Thames & Hudson, 2011.
- Hoogveen, Piet en Jos Winkels. *Het didactische werkvormenboek: variatie en differentiatie in de praktijk*. Assen: Van Gorcum, 2008.
- Hostyn, Norbert. *Ensor, de verzameling van het Museum voor Schone Kunsten Oostende*. Gent: Ludion, 1999.
- Legrand, Francine – Claire. *Léon Spilliaert in zijn tijd*. Tielt: Lannoo, 1981.
- Nash, Susie. *Northern Renaissance Art*. New York: Oxford University Press, 2008.
- Tricot, Xavier. *James Ensor, Leven en werk*. Brussel: Mercatorfonds, 2009.
- Watkin, David. *De westerse architectuur: een geschiedenis*. Nijmegen: SUN, 2001.

Mu.ZEE – Romestraat 11- 8400 Oostende - www.muzee.be – info@muzee.be -